

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 9, Αρ. 6B (2017)

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Τόμος 6, Μέρος Β

Πρακτικά

9^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή
& εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αθήνα, 23 – 26 Νοεμβρίου 2017

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Επιμέλεια
Αντώνης Λιοναράκης
Σύλβη Ιωακειμίδου
Μαρία Νιάρη
Γκέλη Μανούσου
Τόνια Χαρτοφύλακα
Σοφία Παπαδημητρίου
Άννα Αποστολίδου

ISBN 978-618-5335-01-4
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Γιατί Erasmus+; Σκέψεις και προβληματισμοί από τη συμμετοχή σε πρόγραμμα KA1, ERASMUS+: Ένταξη και διαφοροποιημένη διδασκαλία στην Ευρώπη

Ευαγγελία Μανούσου, Μερσίνα Εκίζογλου

doi: [10.12681/icodl.1379](https://doi.org/10.12681/icodl.1379)

Γιατί Erasmus+; Σκέψεις και προβληματισμοί από τη συμμετοχή σε πρόγραμμα KA1, ERASMUS+: Ένταξη και διαφοροποιημένη διδασκαλία στην Ευρώπη

Why Erasmus+? Thoughts and questions from our participation in KA1, ERASMUS+: Inclusion and diversity in Europe

Δρ. Ευαγγελία Μανούσου

Διευθύντρια, 3^ο Δ. Σχ. Αγίου Δημητρίου
manousoug@gmail.com

Μερσίνα Εκίζογλου

Εκπαιδευτικός 3^ο Δ. Σχ. Αγίου Δημητρίου
mersinaekizoglou@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει την υλοποίηση ενός προγράμματος ERASMUS+ KA1 στο 3^ο Δημ. Σχολείο Αγίου Δημητρίου για το σχολικό έτος 2016-2017 και τους προβληματισμούς που προκύπτουν από αυτό. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα που υλοποιήθηκε αφορά στην κινητικότητα 5 εκπαιδευτικών του προσωπικού του σχολείου προκειμένου να λάβουν κατάρτιση σε θέματα ένταξης, συμπερίληψης και διαφοροποιημένης διδασκαλίας διαμορφώθηκε λαμβάνοντας υπόψη την νέα παιδαγωγική πρακτική που στοχεύει σε ένα σχολείο για όλους και συμβάλλει στην προαγωγή μιας πλουραλιστικής κοινωνίας, όπως η Ευρώπη 2020. Σκοπός του προγράμματος ήταν η βελτίωση της ενταξιακής εκπαίδευσης (inclusive education) του σχολείου η οποία αποτελεί προαπαιτούμενο της κοινωνικής ένταξης των μαθητών που προέρχονται από μειονότητες αλλά και της εκπαίδευσης της πλειονότητας ώστε να περιοριστούν οι προκαταλήψεις.

Λέξεις-κλειδιά: ERASMUS+, κινητικότητα εκπαιδευτικών, διαφοροποιημένη διδασκαλία, ένταξη μαθητών, συμπερίληψη

Abstract

This paper presents the implementation of an ERASMUS + KA1 program in the 3rd National school of Agios Dimitrios for the school year 2016-2017 and the concerns that arise from it. More specifically, the program that was implemented related to the mobility of 5 teachers of the school staff to receive training on inclusion, inclusion and diversity was developed taking into account the new pedagogical practice aimed at a school for all and helping to promote a pluralistic society such as Europe 2020. The aim of the program was to improve inclusive education of the school, which is a prerequisite for the social integration of pupils from minorities but also education of the majority in order to limit prejudices.

Keywords: ERASMUS+, mobility, inclusive education, integration, diversity teaching

1. Εισαγωγή

Ζώντας τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα η οποία συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες της κοινωνίας διαπιστώσαμε ότι υπάρχει ανάγκη για ενίσχυση και βελτίωση των διαδικασιών ένταξης όλων των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό εγκρίθηκε η πρόταση που υποβάλλαμε στο ERASMUS+ KA1 με τίτλο: "Ενσωμάτωση νέων μεθόδων

διδασκαλίας στο σχολείο για τη βελτίωση πρακτικών ένταξης και διαφοροποιημένης προσέγγισης" η οποία προέκυψε από τις ανάγκες των μαθητών μας ως ολότητα και ως μέρος ενός συνόλου, το οποίο συνεχώς εξελίσσεται και διαφοροποιείται. Με την υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδίου είχαμε την ευκαιρία να μελετήσουμε και να δούμε διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όσον αφορά την ενσωμάτωση και συμπερίληψη παιδιών, να τις συγκρίνουμε με τις δικές μας να προτείνουμε όπου γίνεται δυνατόν βελτιώσεις και παρεμβάσεις σύμφωνα με τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών του σχολείου μας.

Η υλοποίηση του σχεδίου μας βοήθησε να εμπλουτίσουμε το όραμα μας για την εκπαίδευση με πιο ρεαλιστικές διαστάσεις. Είχαμε την ευκαιρία να βιώσουμε χώρες της βόρειας Ευρώπης με μια αρκετά διαφορετική πραγματικότητα από τη δική μας και να μελετήσουμε καλές πρακτικές και δυνατότητες που μπορούμε να ενσωματώσουμε στο σχολείο μας, λαμβάνοντας υπόψη και τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα στην οποία τόσο η οικονομική κρίση όσο και θέματα όπως το μεταναστευτικό έχουν αλλάξει τα δεδομένα και μας οδηγούν σε ραγδαίες και απαραίτητες αλλαγές ενσωμάτωσης και ταυτόχρονα βελτίωσης του εκπαιδευτικού πλαισίου, με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ενδοατομικές και διατομικές διαφορές των μαθητών και των οικογενειών τους.

Στο σχολείο υπάρχει πάντα ο προβληματισμός συνεχώς για τον τρόπο ένταξης, αποδοχής και ενσωμάτωσης της διαφορετικότητας οποιασδήποτε μορφής (Open Society Foundations, 2015), η υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδίου μας έδωσε την δυνατότητα να μελετήσουμε και να αναστοχαστούμε σε νέες πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα και μάλιστα πετυχημένα όπως το φιλανδικό αλλά και το εκπαιδευτικό σύστημα της Λεττονίας.

Πιο συγκεκριμένα η υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδίου έδωσε έμφαση σε πρακτικές ένταξης αποδοχής και ενσωμάτωσης που υποστηρίζουν τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας, την ανάπτυξη του ατόμου και την ενεργοποίηση των πολιτών υπέρ της διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων για όλους (Lindsay, 2007). Έχοντας την πεποίθηση ότι ο κάθε εκπαιδευτικός οργανισμός, όπως το σχολείο πρέπει να χαράζει και μια δική του διάσταση εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία θα βρίσκεται σε αρμονία και την πολιτική του υπουργείου παιδείας, της Ευρώπης 2020, στην οποία είναι προτεραιότητα η συμπερίληψη ή ενσωμάτωση όλων των μαθητών (inclusive education), παράλληλα όμως πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες της εκάστοτε σχολικής κοινότητας, το σχέδιο αυτό μας έδωσε τη δυνατότητα να διαπιστώσουμε τέτοιες καλές πρακτικές να τις αξιολογήσουμε και να κρατήσουμε όσα στοιχεία ταιριάζουν και μπορούν να προσαρμοστούν στο δικό μας πλαίσιο (Lindsay, 2007, Society Foundations, 2015).

Με το συγκεκριμένο σχέδιο ανανεώθηκαν και εμπλουτίστηκαν οι γνώσεις μας και δόθηκε η ευκαιρία να καλλιεργηθούν δεξιότητες των εκπαιδευτικών του σχολείου μας στο χειρισμό ζητημάτων ένταξης, ενσωμάτωσης (inclusive education) και αποδοχής τους διαφορετικού χωρίς φοβίες και στερεότυπα. Το σχέδιο αυτό λειτούργησε συμπληρωματικά στο προηγούμενο μας σχέδιο για καινοτομία και καλλιέργεια δεξιοτήτων καθώς μελετήσαμε και προβληματιστήκαμε για ζητήματα στα οποία υπήρχε κενό και ανάγκη για επιμόρφωση, όπως η ένταξη και ενσωμάτωση των μαθητών που θα μπορούν να συμβάλλουν στην προσωπική εξέλιξη του κάθε παιδιού (Peters, 2007 Society Foundations, 2015).

Επιπλέον το σχέδιο έδωσε την ευκαιρία σε όλους τους εκπαιδευτικούς του σχολείου μας με αφορμή τις εμπειρίες που μετέφεραν οι συμμετέχοντες να ανοίξει και να διευρυνθεί ένας ουσιαστικότερος διάλογος όσον αφορά ζητήματα ένταξης, αποδοχής και διαχείρισης διαφορετικών μαθητών (αλλοδαπών, Αμεα κτλ) και των γονιών τους.

Εκτιμούμε ότι κάναμε ένα βήμα προς τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης καθώς μελετήθηκαν ζητήματα πολύ ουσιαστικά και υπάρχει αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα και πρακτικές που συμβάλλουν στον γενικότερο προβληματισμό και στους στόχους της Ευρώπης 2020 όπου προτεραιότητα είναι η ισότιμη ενσωμάτωση όλων των μαθητών.

2. Μαθησιακά Αποτελέσματα του ERASMUS+ KA1 στη Σχολική Μονάδα

Οι δραστηριότητες κινητικότητας του σχεδίου μας στόχευαν να επιφέρουν τα εξής αποτελέσματα για τους συμμετέχοντες:

- να συμβάλλουν ενεργά στη δημιουργία ενός ποιοτικού "σχολείου για όλους" και να βελτιώσουν την ολική ποιότητα του σχολείου με επίκεντρο τους μαθητές
- να αναπτύξουν αυξημένη ικανότητα να υποστηρίξουν τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
- να καλλιεργήσουν τις δεξιότητες τους όσον αφορά την ένταξη και ενσωμάτωση όλων των μαθητών σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα όπως γλώσσα, μαθηματικά, αθλητικές δραστηριότητες κτλ.
- να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες και τη δυνατότητα αξιοποίησης νέων μαθησιακών εργαλείων και τεχνολογιών που αφορούν μεθόδους ένταξης και ενσωμάτωσης πολλών γνωστικών αντικειμένων που προωθούν τη αποδοχή όλων των μαθητών και τη διαφοροποιημένη διδασκαλία
- να ενημερωθούν για τις πρακτικές που εφαρμόζονται στο πλαίσιο διαφόρων Ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων για την ένταξη και την αποδοχή της διαφορετικότητας και τη δημιουργική ενσωμάτωσή τους στο αναλυτικό πρόγραμμα της χώρας μας
- να ανταλλάξουν καλές πρακτικές με εκπαιδευτικούς άλλων ευρωπαϊκών χωρών
- να συνειδητοποιήσουν ότι οι εκπαιδευτικοί από άλλες χώρες αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκλήσεις στη σχολική τάξη και στον χώρο της εκπαίδευσης, γενικότερα
- να ενισχύσουν την ικανότητα τους να επιφέρουν αλλαγές για τον εκσυγχρονισμό και το διεθνές άνοιγμα του σχολείου τους αφού θα διευρύνουν την ιδιότητά τους ως Ευρωπαίοι πολίτες
- να αναγνωρίσουν ότι μπορούν να διαμορφώσουν ένα νέο λειτουργικό αναλυτικό πρόγραμμα όπως και νέο εκπαιδευτικό υλικό στοχευμένο στην ενσωμάτωση και ένταξη μαθητών

Η αποδοχή της διαφορετικότητας και η ενίσχυση της ουσιαστικής ένταξης όλων μαθητών ώστε να τους παρέχοντες οι μέγιστες δυνατές ευκαιρίες είναι ένας σκοπός προσανατολισμένος σε σημαντικές αξίες όπως του σεβασμού, της ειρηνικής διαβίωσης, της συνεργασίας, της αλληλεγγύης και της ελευθερίας με όραμα προς ένας καλύτερο σχολείο και κατ' επέκταση έναν καλύτερο κόσμο.

Η υλοποίηση του προγράμματος στο σχολείο μας στοχεύαμε:

- να εξελίξει το προφίλ του, βελτιώνοντας και ενισχύοντας την κουλτούρα ενός πραγματικού ποιοτικού "σχολείου για όλους", υποστηρίζοντας αυτή την κουλτούρα τόσο στους γονείς όσο και στην ευρύτερη κοινωνία
- να παρέχει καλύτερη ποιότητα εκπαίδευσης σε όλους τους μαθητές του σχολείου μας

- να αυξηθεί η ευρωπαϊκή αξία και η ενίσχυση της ικανότητας να λειτουργήσει το σχολείο μας σε Ευρωπαϊκό-Διεθνές επίπεδο στο πλαίσιο της επίτευξης των στόχων της Ευρώπης 2020 για συμπερίληψη και ενσωμάτωση όλων των μαθητών.
- να ενισχυθούν οι δεξιότητες συνεργασίας με συμμετέχοντες από άλλες χώρες τόσο κατά την προετοιμασία και τη συνεννόηση με τους εταίρους-διοργανωτές των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων, όσο και στη διάρκεια της κατάρτισης με τη δημιουργία σχέσεων με εκπαιδευτικούς από άλλες χώρες οι οποίες θα αποτελέσουν έναυσμα για μελλοντικές συνεργασίες μεταξύ σχολείων
- να βελτιωθούν οι δεξιότητες οργάνωσης σχεδίων για συμμετοχή και σε άλλα Ευρωπαϊκά προγράμματα
- να υποστηριχθεί το πνεύμα συνεργασίας και συλλογικότητας στους κύκλους του σχολείου (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς, άλλα σχολεία, τοπική κοινωνία κλπ)
- να ενημερωθούν διεξοδικά και να επωφεληθούν από το διάλογο και την μαθησιακή εμπειρία όλες οι ομάδες στόχοι δηλαδή, οι συνάδελφοι τόσο του σχολείου μας όσο και των κοντινών σχολείων, οι σχολικοί σύμβουλοι, οι γονείς και κυρίως οι μαθητές μας (έμμεσα)
- να ενισχυθούν οι επαγγελματικές ικανότητες όλων των συναδέλφων του σχολείου
- να δημιουργηθεί ένα σύγχρονο και δυναμικό παιδαγωγικό περιβάλλον εργασίας στον χώρο του σχολείου με εκπαιδευτικούς οι οποίοι θα είναι σε θέση να ενσωματώσουν καλές πρακτικές και νέες μεθόδους στις διαδικασίες της διδασκαλίας και μάθησης προς όφελος όλων των μαθητών και της κοινωνίας τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.

2. Εμπειρίες και διαπιστώσεις από την υλοποίηση του προγράμματος

Οι κινητικότητες στις δύο χώρες Φιλανδία και Λετονία, μας έδωσαν την ευκαιρία να μελετήσουμε δύο εκπαιδευτικά συστήματα της Β. Ευρώπης με έμφαση στις διαδικασίες ένταξη και να αναστοχαστούμε στο συγκεκριμένο θέμα.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα της Φιλανδίας, διαπιστώσαμε ότι είναι εξαιρετικά οργανωμένο σύστημα, με σημαντικές καινοτομίες και ευελιξίες. Αξίζει να αναφέρουμε μερικά χαρακτηριστικά στοιχεία.

- Το δημοτικό σχολείο αρχίζει μετά την ηλικία των 7 ετών.

Εικόνα 1: Οι αίθουσες είναι άρτια εξοπλισμένες

- Κάθε αίθουσα είναι τεχνολογικά άρτια εξοπλισμένη. Σε κάθε αίθουσα υπάρχουν αναμονές για σύνδεση με το διαδίκτυο, στερεοφωνικά συστήματα και κάθε είδους εξοπλισμός άμεσα διαθέσιμος για όλους τους εκπαιδευτικούς και μαθητές

- Οι σχολικές τάξεις αποτελούνται το πολύ από 12-15 άτομα

- Οι μαθητές απασχολούνται το μέγιστο 5 ώρες καθημερινά στο σχολείο ενώ, ανάμεσα στις ώρες διδασκαλίας, υπάρχουν πυκνά και μεγάλα διαλείμματα

- Τα σχολεία λειτουργούν μέχρι αργά το

απόγευμα αλλά τα μαθήματα διαρκούν από τις 9 π.μ. έως τις 2.30 μ.μ.

- Όλοι οι μαθητές τρώνε στο σχολείο ποιοτικό φαγητό που ετοιμάζει και παρέχει ο δήμος.
- Οι μαθητές πηγαίνουν στο σχολείο με ποδήλατα, λεωφορεία ή και με τα πόδια και δεν υπάρχουν γονείς στα κάγκελα.
- Υπάρχει καλή και στενή συνεργασία σχολείου-οικογένειας και κυρίως εμπιστοσύνη.

Εικόνα 2: Οι μαθητές πηγαίνουν με ποδήλατα στο σχολείο στα σχολεία της Φιλανδίας

Εικόνα 3: Παρέχεται ποιοτικό φαγητό σε όλους τους μαθητές

Όσον αφορά τη Λετονία διαπιστώσαμε ότι δεν έχει μεγάλες διαφορές στη γενική εκπαίδευση από το ελληνικό σχολείο. Οι μαθητές αρχίζουν το σχολείο όταν συμπληρώσουν το 7^ο έτος της ηλικίας τους. Τα σχολεία λειτουργούν μέχρι τις 2:00μ.μ. και παρέχονται και κάποιες παροχές εντός σχολείου όπως κολύμβηση. Το διαφορετικό είναι η πρόιμη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών και ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών από την ηλικία του νηπιαγωγείου. Αν διαπιστωθεί από την αξιολόγηση ότι ο μαθητής χρειάζεται εξειδικευμένη στήριξη, το κράτος φροντίζει να παρέχει ειδικό δάσκαλο στη γενική τάξη, αξίζει να σημειωθεί έναν για κάθε παιδί, ή να προτείνει την ένταξή του σε ένα ειδικό σχολείο. Την τελική απόφαση βέβαια, όπως και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, την παίρνουν οι γονείς. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει τμήμα ένταξης, αλλά υπάρχει μια ειδικότητα που ονομάζεται δάσκαλος κοινωνικής αγωγής (social teacher) σε κάθε σχολείο και ασχολείται αποκλειστικά με την κοινωνική ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες από τη μια μεριά και από την άλλη με τη στήριξη της οικογένειας.

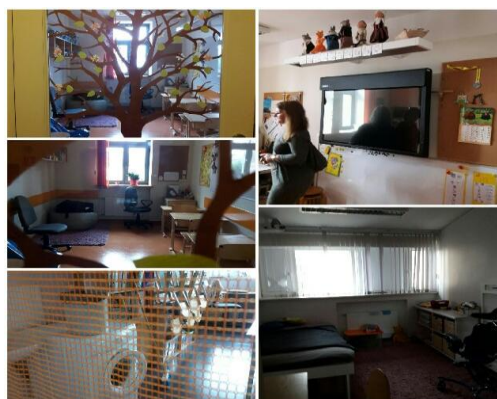
Οι σημαντικές διαφορές βρίσκονται στην ειδική αγωγή.

Υπάρχουν 9 ειδών ειδικά σχολεία ανάλογα με την εκπαιδευτική ανάγκη. Στα περισσότερα

από αυτά οι μαθητές από την επαρχία μπορούν να περάσουν όλη την εβδομάδα. Το κράτος καλύπτει όλα τα έξοδα σίτισης και στέγασης.

Εικόνα 4: Ειδικό σχολείο στη Λεττονία

Εικόνα 5: Κοινωνικές δεξιότητες

Όλες οι τάξεις είναι άρτια εξοπλισμένες τεχνολογικά. Μεγάλο μέρος των κονδυλίων του κράτους ξοδεύεται στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και στην επαγγελματική αποκατάσταση.

Όσον αφορά την ένταξη διαπιστώσαμε ότι στις δύο χώρες που επισκεφτήκαμε υπάρχει πρόωμη διάγνωση, αξίζει να επισημάνουμε ότι στη Φιλανδία όλα τα παιδιά περνούν διαγνωστικά τεστ πριν το δημοτικό, ενώ στην Λεττονία διερευνούν πριν το δημοτικό που πρέπει να ενταχθεί το παιδί. Οι καλές πρακτικές των συγκεκριμένων χωρών βελτίωσαν την αντίληψη για τον τρόπο αντιμετώπισης των εκπαιδευτικών στο θέμα της ένταξης και διεύρυναν τους ορίζοντες μας.

Διαπιστώσαμε η ενταξιακή εκπαίδευση είναι συνδεδεμένη πολύ στενά με την διαφορετικότητα, πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζονται οι διαφορές στα σχολεία, στις τάξεις και στο πρόγραμμα, γενικότερα. Το μαθησιακό αποτέλεσμα δεν ήταν να μάθουμε το τι είναι ένταξη και γιατί χρειάζεται, αλλά το πώς μπορεί να επιτευχθεί και το πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις διαφορές στην τάξη.

Ειδικότερα συνειδητοποιήσαμε πόσο θετική είναι η πρόωμη ανίχνευση και παρέμβαση και πόσο όλες οι ειδικότητες και ειδικότερα οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν υψηλή ειδίκευση, καθώς και πόσο μεγάλη είναι η ανάγκη για καλά υποστηρικτικά συστήματα που να είναι δίπλα στον εκπαιδευτικό και να έχουν άμεση και αποτελεσματική συνεργασία. Η ενταξιακή πολιτική έχει θετικά αποτελέσματα και σε εκπαιδευτικό και σε κοινωνικό επίπεδο. Πρέπει να προετοιμάζονται να είναι εκπαιδευτικοί για όλους τους μαθητές όχι μόνο σε επίπεδο ικανοτήτων, αλλά και σε επίπεδο ηθικών αξιών.

Ειδικότερα όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να λάβουν την απαιτούμενη υποστήριξη το ταχύτερο δυνατό και όποτε αυτό είναι αναγκαίο. Αυτό προϋποθέτει τον συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών. Πρέπει να οικοδομούνται σχέσεις πραγματικής επικοινωνίας, να υποστηρίζουν και να ενημερώνουν ο ένας τον άλλον. Προκειμένου να επιτευχθεί η ενταξιακή εκπαίδευση, είναι απαραίτητη η στήριξη από ολόκληρη την κοινότητα.

Η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία με τους άλλους δασκάλους ήταν το πιο εποικοδομητικό από όλη την εμπειρία. Είχαμε κοινές εμπειρίες με τους μαθητές μας και πολλά συνώνυμα χαρακτηριστικά στον τρόπο αντιμετώπισης και διαχείρισης μέσα σε ένα γενικό σχολείο παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Ωστόσο τα δεδομένα για τα μαθησιακά αποτελέσματα, δηλαδή την επίπτωση της ενταξιακής εκπαίδευσης, είναι πολύ πιο δύσκολο να συγκεντρωθούν και συχνά λείπουν από τη συλλογή δεδομένων κάθε χώρας.

Συμπεράσματα

Η εμπειρία της κινητικότητας άνοιξε τους ορίζοντες των εκπαιδευτικών καθώς γνώρισαν και βίωσαν διαφορετικά ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, εκπαιδευτικούς από διαφορετικές χώρες, αντάλλαξαν καλές πρακτικές, βελτίωσαν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες καθώς παρουσίασαν το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας στο εξωτερικό (δεξιότητα της παρουσίασης) βελτίωσαν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες σε μια ξένη γλώσσα καθώς επικοινωνούσαν στα αγγλικά.

Διαπίστωσαν στην πράξη ότι:

α) μέσω της κοινής εκπαίδευσης των παιδιών που προέρχονται από μειονότητες και των παιδιών της πλειονότητας μπορούν να περιοριστούν οι προκαταλήψεις και ο φόβος των σχέσεων, να καλλιεργηθούν αξίες όπως η κατανόηση και η ανεκτικότητα και έτσι να «αναπτυχθεί» σταδιακά στους μαθητές η στάση και η πρόθεση για δράση που θα τους προετοιμάσει ώστε στην ενήλικη κοινωνική τους ζωή να καταστούν ενεργά μέλη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

β) το σχολείο σύμφωνα με την σύγχρονη εκπαιδευτική πολιτική συζήτηση υπερασπίζεται την ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλα τα παιδιά και πρέπει να προσφέρει στους μαθητές πρόσβαση στην κυρίαρχη και αναγνώριση της κουλτούρας που ο κάθε μαθητής φέρει.

Επιτεύχθηκαν οι στόχοι μας που αφορούσαν στην ανταλλαγή καλών πρακτικών με εκπαιδευτικούς άλλων ευρωπαϊκών χωρών, στη βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και στην δυνατότητα αξιοποίησης νέων μαθησιακών εργαλείων και τεχνολογιών που αφορούν την ένταξη και την ενσωμάτωση όλων των μαθητών σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Lindsay, G. (2007), Educational psychology and the effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77: 1–24. doi:10.1348/000709906X156881
- Open Society Foundations, (2015). The Value of Inclusive Education <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/value-inclusive-education>
- Peters, S. (2007), “Education for All? A Historical Analysis of International Inclusive Education Policy and Individuals With Disabilities, *Journal of Disability Policy Studies* 18 (2), ps: 98-108. doi: <https://doi.org/10.1177/10442073070180020601>